

La mirada condicionada

Per Jana Martínez Garcia

Obsessionada amb un passat que no tornarà, acceptar que mai va ser real sembla immoral.

Fa uns mesos que penso més en la construcció dels records i la percepció que en la meva família, les meves lectures tampoc ajuden. No paro de llegir Annie Ernaux i Luigi Pirandello. La imatge d'un passat, no necessàriament ideal —però sí conegit—, i la possibilitat que aquest mai fos com el recordo. Sembla incorrecte pensar que el fet que no fos tal com el recordo es tradueixi en el fet que no fos real. Una traïció profunda a la dona que construeix memòria intentant ser fidel als sentits. Penso en què aquests poden no ser font fiable. Moltes vegades m'han fallat, però la intuïció sembla segura quan, després de la reconstrucció d'un fet, el recordo amb una consciència plena.

Descriure't a tu, sí, tu, l'*altre*, sembla de mal fer. Per què? Perquè la percepció que tinc de l'*altre* sempre estarà condicionada per les meves experiències, per les meves conviccions. Quan veig aquest *altre* no el veig a ell, veig la imatge d'ell que he construït al meu cap. Jo, tan compromesa amb la veritat, no podria fer l'intent d'exposar les característiques que em semblen més remarcables d'un altre, tot sabent que estic trencant el meu compromís si ho faig. En canvi, sembla inevitable fer-ho.

Què en penses de la Maria, que creus que podria ser una bona companya de feina?

Què tal amb en Pep? És més simpàtic del que diuen?

Ja m'explicaràs què tal amb la cita!

Són incomptables les situacions en les quals em veig obligada a parlar de l'*altre*. No puc conviure sense més complicacions de les diàries si decideixo renunciar a la meva imatge de l'*altre*. Tot plegat sembla dur-nos a acceptar la ficció en la qual vivim.

Annie Ernaux és coneguda per la seva destresa a l'hora de fer reconstruccions personals. Ens parla de quan va haver d'avortar de manera il·legal, de quan es va enamorar d'un rus, de la primera vegada que va mantenir relacions sexuals, de quan es va obsessionar d'un home més jove... I tot això ho fa anys després. Escriu les experiències que posteriorment reconstrueix mirant a l'Annie del passat. Necessita creure que els seus records són fidels a la realitat o simplement viu acceptant que la seva ficció és real per a ella mateixa i que no importa si ho és de veritat? Ernaux fins i tot arriba a dir que, si no escriu les coses, aquestes no han arribat a completar-se, només s'han viscut.

Plantegem la qüestió de la següent manera: és més immoral sacrificar l'honestetat o creure que el passat no és real? Les dues premisses ens poden portar a conflictes de caire ètic. Amb la primera ens veiem obligats a reconèixer la mentida en la reminiscència. En canvi, amb la segona ens veiem forçats a qüestionar tot el que s'ha acceptat com a veritat d'un passat llunyà. Alguns, amb raó, em podrien dir que tractar aquestes qüestions en termes ètics o morals és un despropòsit. Per alliberar-me de possibles retrets, pensem-ho de manera diferent: És més

tràgic sacrificar l'honestedat, o creure que el passat no és real?

Per salvar-me del segon cas podria intentar acudir a les imatges. *Això és real perquè està enregistrat*. No és per aquest motiu, també, pel qual estem obsessionats per enregistrar els nostres moviments? *Sí, és veritat que vaig anar a aquest lloc, en tinc una imatge*. No sé fins a quin punt és fiable aquest recurs. Sí, és cert que, en tenir imatge, no es pot negar que vas estar en aquell lloc determinat, per exemple, però no sé si això acaba de solucionar el problema que tenim entre mans. Sembla que només respon a una qüestió menor, a la de si és cert o no que vas estar a x lloc o vas menjar x plat. Però no mostra el record sensorial, ni el pensament que accompanya el moment. Amb les imatges, de la mateixa manera que passa amb els diaris, la veritat pot ser modificable: només cal una mirada condicionada a l'hora de fer *click* o un sentiment alterat a l'hora de treure el tap del bolígraf.

Si acceptem tot això, ens queda només l'altre cas plantejat: sacrificar l'honestedat. La protagonista de *Feliçment, jo soc una dona* diu el següent quan es planteja com escriure la seva novel·la, la qual parla de la seva història:

D'altra banda en Tudurí va tranquilitzar-me l'altre dia dient-me que tota la novel·la picaresca està escrita en primera persona. Els novel·listes ho fan per fer-te creure que es tracta d'autèntiques confidències i que t'estan dient a un mínim de tres mil exemplars allò que no dirien a ningú. Per què he d'abandonar jo aquesta primera persona autèntica? Diré més aviat, com la meva estimada Rigolboche, “estimo tant la veritat, que quan hagi de fer elogis de mi mateixa sacrificaré la modèstia”.(Capmany, 2021)

Sempre m'ha encantat aquesta cita, penso que assenyala molt bé perquè els escriptors volen escriure d'allò que els passa. Però en rellegir-la, sembla cobrar un nou significat. No és contradictori dir que estimes tant la veritat que sacrificaràs tota modèstia quan has afirmat que els novel·listes escriuen en primera persona per fer creure als lectors que aquesta tracta d'autèntiques confidències que mai no dirien a ningú? Quan vols fer veure alguna cosa, no estàs sacrificant l'honestedat? Podem fer veure alguna cosa de manera no intencionada? O el verb *fer* marca una voluntat massa gran per ser inconscient?

Penso un altre cop en Annie Ernaux, en el documental *Les années super 8*, i com la veritat sembla no mancar en cada fotografia, en cada paraula. Tot i això, és evident la mirada del present en intentar mirar el passat. Em pregunto si mai no estarà condicionat. En veure les imatges d'un passat que no tornarà, apareixen nous significats que ens fan pensar que ja hi eren en el moment de capturar aquell moment efímer. Potser no va ser mai real, potser hem de sacrificar l'honestedat, però molt més tràgic seria deixar d'explicar històries, les nostres històries, i sobretot recordar-les. Què tràgic seria permetre'ns no recordar-les.